

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Eripedagoogika õppekava

Külli Altement

**ÕPETAJATE TÄHELEPANEKUD VÄGIVALLAILMINGUTEST ÕPILASTE
SUHETES**

Bakalaureusetöö

Läbiv pealkiri: Koolivägivald ja õpetaja

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Ants Reinmaa (ped.kand.)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Häidkind (Pd.D.)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Osakonnas registreeritud

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Kokkuvõte

Õpetajate tähelepanekud vägivaldailmingutest õpilaste suhetes.

Koolikiusamine ja mitmete õpilaste vägivaldse käitumise probleemid on leidnud arvukat uurimist. Ometi on temaatika jätkuvalt aktuaalne.

Käesolev uurimus keskendub õpetajate arvamusele oma oskustest märgata ja reageerida õpilaste suhtluses ilmnevale piiriületavale käitumisele.

Töö eesmärgiks oli uurimuslikult selgitada, milliseid füüsilise ja vaimse vägivalla ilminguid õpetajad täheldavad õpilaste omavahelistes suhetes, mida peavad õpilaste vägivaldse käitumise peamisteks põhjusteks ning milliseid võimalusi näevad õpetajad nii ennetavaks kui sekkumistegevuseks.

Uuringu läbiviimiseks kasutati kirjalikku küsimustikku. Osales 54 õpetajat Tartu-, Järva- ja Valgamaalt.

Selgus, et õpetajad on õpilaste omavahelises suhtluses ilmnevatest koolivägivalla intsidentidest teadlikud ning otsivad võimalusi probleemide lahendamiseks ja ennetustegevuseks.

Vägivaldse käitumise peamisteks põhjusteks peetakse kasvatuses kaasnevaid valesid väärtushinnanguid ja suhtlemisprobleeme. Puudust tuntakse tugispetsialistidest koolis. Raskusi tekitavateks asjaoludeks peetakse suurt töökoormust, liiga palju kohustusi ja õpetajate arvates lapsevanemate vähest vastutust oma laste eest.

What teachers have noticed about violence between students

Bullying and the violent behaviour of many students has seen much research. But the topic still remains actual. This research will focus on the teachers' opinion on their ability to notice and react to limitless behaviour taking place in students relationships.

The goal of the research is to find out, what kind of instances of physical and mental violence have been noticed in their pupil-to-pupil relationships and what they think are the main reasons to act violently, also to find out the types of preventative and interrupting techniques there are.

A written questionnaire was used to conduct the research. 54 teachers from Tartu, Järva and Valga county took part.

The results tell us that the teachers are very much aware of the violent incidents happening in their schools. They are looking for ways to solve and prevent them. The main reason for violent behaviour seems to be wrong values of life and communication resulting from poor up-raising.

Schools are in need of helping hand from professionals of the field.

Factors making things even worse include heavy workloads, too many responsibilities, and the lack of responsibility for their child from the parent.

Sisukord

Kokkuvõte	
Sissejuhatus.....	5
Koolivägivalla määratlemine.....	6
Õpilased ja koolivägivald.....	9
Õpetajad jakoolivägivald	11
Metoodika	18
Uuritavad.....	18
Mõõtevahendid.....	18
Protseduur.....	18
Tulemused.....	19
Õpetajate poolt täheldatud vägivaldse käitumise intsidendid	19
Õpilaste vägivaldse käitumise põhjused õpetajate arvates.....	22
Õpetajate sekkumistegevus õpilaste omavahelisse vägivaldsesse käitumisse.....	24
Lahendused, mis kergendaksid õpetajate tööd ja aitaksid kaasa koolikeskkonna turvalisemaks muutmisel	25
Arutelu	30
Autorsuse kinnitus.....	36
Kasutatud kirjandus	37
Lisad	

Sissejuhatus

Koolivägivald, nii vaimne kui füüsiline on osutunud üheks teravamaks probleemiks tänapäeva koolis.

Vägivallas ei saa kannatada ainult ohver, negatiivne mõju laieneb teistele õpilastele, õpetajatele kui ka kogu kooli personalile. Puudutamata ei jää ka otseselt vägivalda tunda saanud õpilase vanemad.

Koolivägivald on tõusnud avalikkuse huviorbiiti, seda on laialdaselt kajastatud ajakirjanduses ja meedias..

Mitmed uurijad välismaal (Astor, 1995; Gumble & Meadan, 2000; Hazler, Miller, Carney & Green, 2001) kui ka Eestis (Leino, 1996; Kõiv 2001a, 2003a, 2006a; Naarits 2006; Strömpl jt. 2007) on uurinud koolivägivalla olemusi ja põhjuseid.

Valdav osa uurimusi on suunatud õpilastele. Vähem on olnud uuringuid, mis kajastavad õpetajate seisukohti ja reaktsioone koolivägivallale.

Õpetaja on võtmeisik koolis, peale ainealaste oskuste andmise kuulub tema igapäevase töö hulka õpilastevaheliste suhete reguleerimine, konfliktide ennetamine ja lahendamine ning laste ja nende vanemate nõustamine.

Vaadeldes õpetajat vaid oma aine vahendajana, oleks kõik nagu lihtne. Tegelikult on õpetaja eelkõige pedagoogilis-psühholoogilise protsessi juht ja see muudab õpetaja töö keeruliseks . Õpetajatöö keerukus johtub sellest, et nii õpetaja ise kui ka tema õpilased on psüühilised olendid, kes on pidevas vastastikusel mõjutamises ja seepärast on pidevalt vaja jälgida oma õpilaste ja iseenda tegevust, muuta varem kavandatud, riskida ja olla loov. See kõik toob enesega kaasa suurema sisepinge ja ängistuse, võrreldes teiste elukutsetega (Leppik, P. (2008).

Õpetajate roll on kaitsta ja säilitada positiivne õhkkond klassis ja kiusamisvaba õhkkond koolis (Sullivan, K jt.2004).

Õpetajatele on küll pandud suured kohustused, aga tähelepanuta on jäänud, kui väiksed on seadustega antud õigused ja kui vähe on õpetajal aega oma kohustustega toimetulekuks.

Eesti palgasüsteemis on õpetajatele jäetud koht allpool keskmist, see tähendab, et õpetaja tööd ei peeta eriti keeruliseks ega raskeks (Leppik, P. 2008).

Sinijärv, M (2010) lk.56, on oma uurimuse järeldustes kirjutanud: „ Suhe õpilaste halva käitumise ja õpetajate stressireaktsioonide ning läbipõlemise vahel on olemas ning ootab veel

avastamist paljudes detailides. Peamiselt läbi õpetajate ja õpetamise, läbi eeskuju mõjutatakse koolis ju õpilasi. Halb käitumine ja koolivägivald on kindlasti üks olulisemaid õpilastega seotud stressoritest õpetaja jaoks koolis.“

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurimuslikult selgitada, milliseid füüsilise ja vaimse vägivaldga ilminguid õpetajad täheldavad õpilaste omavahelistes suhetes ning milliseid võimalusi näevad õpetajad nii ennetavaks kui sekkumistegevuseks.

Uurimisküsimusteks on:

1. *Milliseid vägivaldse käitumise juhtumeid ja millise sagedusega õpetajad täheldavad?*
2. *Milline on õpetajate poolt märgatud füüsilise ja vaimse vägivaldga ilmingute osakaal õpilaste vägivaldse käitumise juhtumites?*
3. *Mida peavad õpetajad õpilaste vägivaldse käitumise põhjusteks?*
4. *Milliseid võimalusi eelistavad õpetajad vägivallatsejate mõjutamiseks?*
5. *Milliseid võimalusi peavad õpetajad tulemuslikemaks, et muuta koolikeskkond turvalisemaks?*

Koolivägivald määratlemine

Õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise probleemid on aktuaalsed ja nende kohta on tehtud hulgaliselt uurimusi. Vaatamata sellele pole veel välja kujunenud ühtset definitsiooni mõistele „vägivald“ ja ka erinevates uuringutes on interpreteeritud mõistet „vägivald“ väga erinevalt.

Uurijad Schäfer ja Korn (2003) on oma uurimustes kinnitanud, et mõiste määratlus võib sõltuda teadusvaldkonnast, kuhu see kuulub. Mõistele „vägivald“ psühholoogiliselt lähenedes võib vaadelda seda, kui ühte osa üldmõistest agressioon, samas sotsioloogilises ja kriminoloogilises käsitluses vaadeldakse seda kui deviantse käitumise alaliiki.

Enamikes uurimustes on asetatud rõhk vägivaldga välistele ilmingutele füüsilises ja vaimses vormis, siis Kõiv, K. (2003) uuringus on mõistele „vägivald“ isiksuslikud tegurid ja eristab selle 3 aspekti:

1. Agressiooni emotsionaalne aspekt – vägivallal on negatiivne väärtushinnanguline tähendus
2. Agressiooni motivatsiooniline komponent – vägivallal on käitumise tahtlik iseloom
3. Agressiooni motivatsiooniline komponent – vägivallal on teisele inimesele füüsilise kahju tekitamise tähendus.

Kui vaadata koolivägivalla ja kiusamise mõiste seoseid, siis mõlemad ühendab sarnane keskkond - ja see on kool. Koolikiusamine ja koolivägivald on mõlemad agressiivse käitumise alaliigid. Uurijad on toonud välja mõlema kaks tunnusjoont: füüsilise jõu kasutamine ja agressiivsus.

Koolivägivald: agressiivsus, deviantne käitumine, füüsiline vägivald, vaimne vägivald, kiusamine, väärkohtlemine.

Kiusamine: füüsiline vägivald, vaimne vägivald, hirmutamine, sotsiaalne võõrandamine, küberkiusamine.

Ka kiusamise defineerimisel on uurijad olulise aspektina välja toonud tahtliku agressiivse käitumise. Sellega seoses võib öelda - koolikiusamine kattub koolivägivallaga.

Üldistatud kokkuvõttena võib öelda, et tähendusel „vägivald“, on kaks põhilist aspekti ja nendeks on: isiksuslik – kahe olulise teguriga: emotsionaalne ja motivatsiooniline

Sotsiaalne – avaldub kahes vormis:

Füüsiline vägivald (füüsilise jõu kasutamine, vigastuste tekitamine, rünnak kellegi vara vastu, vägistamine, tapmine jne.)

Vaimne vägivald (ähvardamine, mõnitamine, kuulujuttude levitamine jne)

Koolivägivalda on eristatud veel järgmiselt: *kõrgema taseme ehk nähtav vägivaldne käitumine* (füüsiline akt, mis ähvardab põhjustada või põhjustab kehalisi vigastusi) *madalama taseme ehk peidetult agressiivne käitumine* (mõnitamine, naeruvääristamine). Madalama taseme vägivald võib õpetajale või lapsevanemale jätta küll vähemagressiivse käitumise mulje, aga lapse poolt vaadatuna on ta sama agressiivne, kui kõrgema taseme vägivaldki (Gumpel & Meadan, 2000).

Nagu igasugune vägivald, võib ka koolivägivald olla nii vaimne(psühholoogiline, verbaalne, emotsionaalne, sotsiaalne vägivald) või füüsiline . Põlastavat suhtumist, mõnitamist ehk emotsionaalset vägivalda esineb õpilaste omavahelistes suhetes rohkem kui otsesest füüsilist vägivalda. Vaimne vägivald tekitab lastele rohkem probleeme ja võrreldes füüsilise vägivallaga kogeb vaimset vägivalda rohkem lapsi. Kui vanuse vähenedes füüsilise vägivalla osakaal väheneb, siis vaimse vägivalla levik pigem suureneb (Strömpl jt.2007)

Poistel ja tüdrukutel on erinevad käsitleused vägivallast. Poisid kehtestavad ennast füüsilise jõu abil. Tüdrukud kasutavad pigem vaimset vägivalda.

Vägivalla eesmärgina nägid õpilased isikliku positsiooni hoidmist ja parandamist. Koolis valitsev suhtekultuur on põhjuseks, mis sunnib taotlema tugevamat positsiooni, vastasel juhul võib saada sinust ohver(Strömpl, jt.2007).

Lastel on väga heal tasemel interneti ja mobiiltelefonide käsitlemisoskus.. Üha rohkem veedetakse aega kübermaailmas, seose sellega on hakanud ilmnema informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiire arengu pahupool – küberkiusamine. Küberkiusamist võib defineerida, kui tahtlikku ja korduvat kahju tekitavat käitumist, kasutades selleks elektroonilist keskkonda. Küberkiusamine on tõsine probleem: kiusaja saab jääda anonüümseks, ohver on internetis igal ajahetkel kättesaadav ja küberkiusamine ei nõua suurt tasakaalutust võimusuhetes.

Kiusaja jääb ohvrile tundmatuks ja ohver leiab, et pole mõtet kedagi kiusamisest teavitada. Internetis toimuv kiusamine on tõsiseks probleemiks ja selle ulatus pigem kasvab, kui kahaneb.

Kiusamine internetis liigitub:

- Sõimamine – sõimavad ebaviisakad kirjad, kommentaarid;
- Ahistamine – korduvad ründavad ebaviisakad solvavad kirjad, pildid;
- Jälitamine – pidev järgnemine virtuaalselt kellegi mänguruumi;
- Kuulujuttude levitamine – korduvad kirjad, kommentaarid, pildid, mis levitavad alusetuid jutte;
- Privaatsuse rikkumine- kellegi e-posti sisse murdmine ja sealt kirjade saatmine;
- Saladuste levitamine – korduvalt teiste privaatsete kirjade edasisaatmine;
- Ignoreerimine – korduvalt ja meelega ei võeta mõnda inimest online mängudes osalema (Naruskov, K . 2008).

Uuringust Strömpl jt. 2007 selgus, et kui lastega räägiti sekkumisest ja ohvri aitamisest, pakuti: ohvrit ei saa aidata see kinnitab tema nõrkust. Laste arvates sekkumine mitte ei lahenda, vaid süvendab probleeme, sekkuja mõnitab mõnitajat ja alavääristab ohvrit..

Eesti koolides läbi viidud õpilaste uurimuste tulemused kinnitavad, et ka õpilaste sõnul on vaimne koolivägivald täiskasvanute poolt vähem märgatav. Samas, kui füüsiline vägivald on alati seotud konkreetsete isikutega ja selgelt nähtav, raskem on tuvastada vaimse vägivalla toimepanijat ja ohvrit Oluline on lastepoolne kinnitus vaimse vägivalla suurele levikule Eesti koolides. Märgitakse, et õpetajad ei reageeri piisavalt vaimsele vägivald. Ilmnes, et

kaaslaste ignoreerimist, mida lapsed peavad vaimseks vägivallaks ja millega üldse ei tegelda, esineb Eesti koolides küllalt sageli (Strömpl jt, 2007).

Intervjuudes lastega, kus nad räägivad kooliprobleemidest, on laste meelest kool kihistunud, hierarhiline eristav süsteem, milles õpilased kui ka õpetajad võitlevad oma positsiooni eest, kasutades endale käepäraseid ja jõukohaseid enesekehtestamisviise (Strömpl jt. 2007).

Õpilased ja koolivägivald.

Tänase kooli probleemid seostuvad õppimise, ülekoormuse ja ülepaistetud õppekavaga. Uurimused näitavad, et õpilased reastavad oma probleemid järgmiselt: koolivägivald, õppimine, õpetajad, õpilaste omavahelised suhted, kooli reeglid ja kord (Kõiv;K.2002).

Koolivägivallaga kokkupuuteid on olnud igal õpilasel, kui mitte ohvri või toimepanijana, siis kõrvaltvaatajana kindlasti.

Koolivägivalla kohta tehtud uuringutest selgub, et õpilased ise seostasid vägivalda eelkõige füüsilise vägivallaga. Füüsilise vägivallaks liigiti :kaklust, peksmist, teise lapse isiklike asjade rikkumist.

Laste silmis on kaklus küll füüsilise vägivalla ilming, kuid vahet tehti kaklusel, mis toimus võrdsete poiste või võrdsete tüdrukute vahel. Endast nõrgema löömine on laste meelest peksmine.

Vaimset vägivalda peavad õpilased raskemaks kui füüsilist vägivalda. Õpilaste hinnanguil on vaimne vägivald enam levinud ja ei kao ka laste vanemaks saades. Vaimne vägivald võib tihti jääda märkamatuks, kuna ei jäta ohvrile nähtavaid arme. Füüsiline vägivald on kergesti märgatav ja seega ka õpetajate poolt karistatav. Füüsilise vägivallaga seonduvad tavaliselt konkreetsed isikud, siis vaimse vägivalla puhul on ohvrit ja toimepanijat raskem tuvastada.(Strömpl, jt. 2007)

Kiusamine on varjatud ja korduv tegevus, selle aluseks on jõudude ebavõrdsus kiusaja ja kiusatava vahel. Kiusamisest tavaliselt ei räägita: ohver ei usu abi saamisen, kardab uuesti haiget saada, kaaslaste peale kaebamine on ohvri arvates ebaväärakas, ei taheta vanematele muret tekitada.(Sullivan,K. jt. 2004).

Kiusamist ei saa vaadelda kui üks-ühes suhet, selles protsessi on osalejad kolmes rollis:
1. Kiusajateks võivad olla õpilased, kes on:

- teadlikud, kuidas kasutada võimu, egoistlikud ja enesekindlad, hea õppeedukusega
- alatud, negatiivse ellusuhtumisega, madala enesehinnanguga, ebakindlad halva õppeedukusega;
- kiusajaist ohvrid, kes mõnes situatsioonis on ise kiusajad ja teises jälle ohvrid. Probleemse käitumisega, madal enesekontroll, sotsiaalsed oskused madalad, probleemne õppeedukus.

2. Ohvriteks osutuvad:

- grupis madalal positsioonil olev laps, kellel on vähe võimalusi ennast kaitsta
- ebasobivalt ja ärritavalt käituv, väljakutsuv õpilane (Sullivan, K jt 2004)

3. Kõrvalseisjad on olulisemad kui kiusajad ja nende ohvrid. Kõrvalseisjate positiivse sekkumiseta ei lõppe kiusamine ja samas saab see jätkuda ainult siis, kui kõrvalseisjad seda lubavad. (Sullivan, K. jt 2004)

Igasuguse vägivaldse käitumise osaks saanud ohvrile võivad tagajärjed olla pikaajaliselt kahjustavad. Madaldub enesehinnang, tekib kalduvus depressiivsusele, halveneb õppeedukus, tekib hirm kooli tulla.

Vägivaldne käitumine ei avalda mõju ainult ohvrile, vaid jätab negatiivse jälje ka kiusajatesse ja kõrvalseisjatesse. Noorukieas toimuv kiusamine pidurdab isiksuse arenguprotsessi, moonutab isiku minapilti ja takistab normaalsete suhete loomist (Sullivan, K. jt. 2004)

Õpilase ühest kooliastmest teise üleminek, algkoolist põhikooli, on tema jaoks keskkonna muutus. Algkoolis on õpilasel tavaliselt vaid üks õpetaja, kellega õpilane on seotud suurema osa oma ajast ja kes on keskendunud õpilase õpetamisele.

Aavik, A. (2012) leiab, et koolis raskemini koheldavateks on varateismelised, lastega on toimunud kiired muutused füüsilises kui ka kognitiivses arengus, muutunud on inimsuhted. Kohanemiseks uute väljakutsetega vajab varateismeline kindlat riskivaba ja intellektuaalselt stimuleerivat keskkonda.

Põhikoolis on õpilasel mitu erinevat aineõpetajat, kellede esmaseks kohustuseks on aine õpetamine. Põhikoolis pööratakse suuremat rõhku õppekavale, õpilase saavutustele, hindamisele. Selgemini eristuvad võimekad õpilased ja õpilased, kellel on probleeme õppimisega. Õpilased, kes oma võimetega eriti silma ei paista, võivad jääda tunduvalt

kergemini anonüümseteks. Need õpilased, kes ei suuda ennast tõestada akadeemiliselt võivad tähelepanu saavutamiseks muutuda agressiivseteks.

Põhikoolis on kaks eraldi kogukonda, teismelised ja täiskasvanud. Kui algkoolis oli õpetaja õpilastele hoidja, kelle arvamus on oluline, siis põhikoolis on õpetaja eelkõige täiskasvanu, oma erinevate väärtushinnangute, huvide ja suhetega. (Sullivan, K. jt 2004)

Põhikoolis muutuvad tunduvalt olulisemaks suhted eakaaslastega. Koolikeskkond neid vajadusi ei toeta.

Laste üleminekul algkoolist põhikooli osasse osutavad õpetajad suuremat rõhku distsipliinile ja kontrollile. Lapsel on vähem võimalusi otsustamiseks ja enda juhtimiseks, selline olukord on aga risti vastupidine teismelise vajadustele.

Põhikoolis minnakse üle ainekabinettide süsteemile, suhe õpetajaga ei ole enam nii isiklik ja positiivne kui varem, väheneb lapse motivatsioon.

Põhikooliõpetajatel on kõrgemad standardid, osad õpilased ei saa enam hakkama või pettuvad, millega seoses võib tekkida oht koolist välja langemisele. (Aavik, A. 2012)

Õpetajad ja koolivägivald

Tänapäeva koolis on koolivägivald tõsiseks probleemiks mitte ainult õpilastele vaid ka õpetajatele.

Pedagoogi elukutsele on seoses koolivägivalla suurenemisega hakatud esitada suuremaid väljakutseid. Oluliseks tuleb pidada pedagoogide teadlikkust, isiksuseomadusi ja toimetulekuoskusi koolivägivallaga.

Õpetajad on eelkõige inimesed, inimestena on neil tunded isikupära, mis kõik mõjutavad nende töötamisviisi ja suhtumist - kasvõi kiusamisse. Kiusatud laste vanemate kogemuste põhjal on ka selliseid õpetajaid, kes lihtsalt ei hooli, ei ole kursis või ei tea, kuidas peaks kiusamisel sekkuma. Seetõttu mõjutavad kiusamist tahtmatult, andes selle hoogu juurde. Kodu ja kooli koostööd lihtsustaks ja arusaamatuste tekkimist vähendaks, kui kooli kiusamisvastased tegevuskavad oleksid kõikidele vanematele teada ja õpetajaid koolitataks kiusamisasju käsitlema. (Homberg - Kalenius, T. 2009).

Naarits; T. (2006) leiab, et õpetaja peamiseks toimetuleku eeldusteks on õpetaja mitmekülgsus ning autoritaarsusest loobumine.

Õpetaja professionaalsete oskuste hulka vägivalla lahendamisel kuulub hoolsus ja hoolivus. Õpetajad, kes olid oma õpilaste suhtes hoolivamad, ei määratlenud oma rolli

õpetajana, kelle õpetamise piiriks on ainult klassiruum, nende kohustused ja ülesanded laienesid tervele kooliterritooriumile. Need õpetajad ei vajanud erilist tuge tegelemaks koolivägivallaga (Astor jt.1999).

Autoriteetne õpetaja on oma käitumisega eeskujuks, samas järjekindel ja tegeleb asjadega süsteemselt. Autoriteetne õpetaja peab lisaks tõhusale õpetamisele vajalikuks sisendada väärtusi, kindlustamaks kooli kiusamisvastase tegevuskava toimimist. Pöörab tähelepanu kõikidele lastel, ei ole sarkastiline ja ei naeruväärista lapsi. Positiivne ja turvaline õpikeskkond põhineb autoriteedil. Turvaline õpikeskkond loob parema õpimotivatsiooni (Sullivan,K.jt.2004).

Õpetajate teadlikkus koolivägivallast kui probleemist ja oskusest seda lahendada on üheks põhieelduseks vägivalla vähendamisel koolis.

Oluliseks osutub ka õpetaja turvatunne nii koolis kui kodus ja kuivõrd ta on tasakaalus ümbritseva keskkonnaga (Kadajas, T. 2001).

Muutused õpilaste käitumises nõuavad muutusi ka õpetajate käitumises.

Pinged ühiskonnas peegelduvad paratamatult inimeste kodudes ning ka koolides. Nende laste käitumisprobleemid, kel kodune toetus nõrk, jäävad ainult kooli kanda. Kool ei osutu mitte ainult perekondlike ja sotsiaalsete probleemide passiivseks vastuvõtjaks, vaid kooli ja õpetajate ülesandeks jääb ka probleemidega toimetulek(Leino, M. 2002).

Õpetaja tööks on normaalsete suhete toetamine, rühmasisesse tasakaalu loomine, et oleks võimalik kaitsta nõrku ja lasta kõigil õpilastel osa saada oma isiksuse mõjust (Sullivan,K. jt.2007).

Tänase õpetaja igapäevase töö juurde kuulub paratamatult koolivägivald.

Kuna õpetajad on sageli tunnistajateks õpilaste distsipliini ja vägivalla probleemidele, siis mõjutavad nende tunded vägivalla kohta õpilaste õpetamist ja kooli üldist sotsiaalset kliimat.

Koolivägivald on nähtus, mis põhjustab õpetajais stressireaktsioone nii siis, kui vägivald avaldub õpilaste omavahelistes suhetes või on see otseselt õpetaja vastu suunatud. Tihti kogevad õpetajad lootusetuse tunnet seistes silmitsi koolivägivalla probleemidega. (Astor jt, 2000)

Koolivägivald võib olla põhjuseks õpetajate tööalasel läbipõlemisel. Õpetajatel, kes peavad koolivägivalda tõsiseks probleemiks, esineb stressireaktsioone sagedamini kui õpetajatel kelle jaoks on koolivägivald vähem tõsisem probleem. Ka algajatel õpetajatel

esineb stressireaktsioone sagedamini kui staažikatel õpetajatel. Õpetajate hinnangu kohaselt nimetati koolivägivalla ilmnemist psühholoogilise alandamisena (Sinijärv, M. 2010).

Lapsed käivad koolis selleks, et areneda ja õppida. Akadeemiline karjäär pole ainsaks ühiskonnas osalemise võimaluseks. Eesti praeguses haridussüsteemis on aga akadeemiline karjäär ainsaks väarikaks valikuks, mille tulemuseks on laste sorteerimine akadeemiliselt kõlblikeks ja kõlbmatuiks, mis tekitab viimaste seas alaväärsustunnet ja lootusetust tuleviku suhtes. Nendest tugevamad püüavad ennast koolis kehtestada kasvõi vägivalla abil. Nõrgemad võivad lõpetada kooliskäimise ja otsivad eneserealiseerimise võimalusi mujalt. (Strömpl jt. 2007).

Iga laps on pärit kodust. Kooli tülles toob ta kaasa just tema kodus olevad väärtushinnangud. Hariduse andmise üheks funktsiooniks on perekonna sotsialiseerimisfunktsiooni kontroll ja sellesse sekkumine juhul kui kodused väärtushinnangud kalduvad oluliselt kõrvale ühiskonnas levinud väärtustest ja normidest. Kooli ülesandeks on kogukonna loomine, kaasates vanemaid, aidates neil omavahel suhelda, see omakorda arendab laste omavahelisi suhteid. Koolis omandatavad reeglid ja normid ning kodust kaasaantud peavad olema tasakaalus, vastasel juhul tekivad pinged. Õppekava ja reeglid on küll vajalikud arenguvahendid, inimene aga jääb alati olulisemaks.

Leviv koolikiusamine on häiresignaaliks, et ühiskonnas on sügavad ja lahendamata probleemid.

Strömpl jt (2007) toob välja oma uuringus, et lapsi ei häiri mitte see, et nad on erinevad, vaid just see, et neid koheldakse koolis objektidena, ignoreerides neid kui subjekte. Edukas õpilane on see, kes omandab kergesti õppekavas ettenähtu, aga kas see on just tema isiklik arenguvajadus, jääb tagaplaanile.

Juriidiline abi – seadusandlikku tuge, mis võimaldaks rakendada karistusi. Seadusandlus näeb ette ainult õigusi, mida omavad õpilased, samas ei näe ette ühtegi paragraafi õpetaja abistamiseks toetamas tema õigusi. Õpetajatel on ainult kohustused, aga pole mitte ühtegi õigust.

Õpilastele on liiga palju lubatud, keelud samas minimaalsed, see võimendab õpilaste negatiivset käitumist.

Koostöövõrgustik – õpetajad tunnevad puudust koostöövõrgustikust, mis aitaks kaasa probleemsete õpilastega toimetulekule.

Koolivägivalla teemakohane koolitus – õpetajad ootavad koolitustelt rohkem informatiivsust ja praktilist kasu.

Lapsevanemad – tavaliselt leitakse lapsevanemalt tähelepanu siis, kui tema laps on kiusatava rollis, vastupidisel juhul leitakse oma lapsele õigustusi ja enamikel juhtudel keeldutakse koostööst.

Õpetajate peamised ootused koolivägivallaprobleemide lahendamiseks on seotud tihedama võrgustikutöö soovidega. Eeskätt oodati koostööd koolijuhtkonna poolt, tihedamat koostööd laste vanematega. Peeti vajalikuks psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi olemasolu koolis. Õpetajate vastuste põhjal järeldub, et vägivald koolis on keeruline probleem ja vajalik oleks parandada vägivallaga toimetuleku oskusi. (Sinijärv; M. 2010)

Projekti „Koolitugi“ raames tehtud küsitlustest (Tamm & Leino 2008), selgus õpetajate täiendõppe vajadus nii sotsiaalpedagoogika kui eripedagoogika valdkonnas. Järjest rohkem on koolides tõsiste psüühikahäiretega lapsi, kelle aitamiseks on vaja teistsugust lähenemist ja oskusi terviseprobleemidest tulenevate käitumishäiretega toimetulekuks.

Kõiv, K.(2008) uuringust on näha, et õpilased peavad tähtsamaks koolikliima positiivseks komponendiks kooli füüsilist keskkonda, õpetajad aga inimsuhetega seonduvat valdkonda. Uuring näitas, et hirm koolivägivalla suhtes oli seotud hinnangutega koolivägivallale – mida tõsisemaks koolivägivalda peeti, seda suurem oli tõenäosus koolist puudumisele – kardeti saada koolis vägivalla ohvriks. Uurimus võimaldas keskenduda ka prosotsiaalsele käitumisele lähtudes erinevate suhete tasandilt. Kõige sagedasemaks prosotsiaalse käitumise viisiks õpilaste omavahelistes suhetes kui ka õpetajate-õpilaste suhetes oli kaasamine ja isolatsiooni vältimine. Lisaks selgus, et abistavat käitumises esines õpilaste-õpetajate suhetes sagedamini ja õpilaste omavahelistes suhetes jagamist. Turvalise koolikeskkonna tagab prosotsiaalne käitumine, mis on iseloomulik kõikide inimeste omavahelistes suhetes koolis, mitte vähene koolivägivald.

Aavik, A.(2012) arvates on õpetaja omadused, kes sobiks õpetama teismelisi, järgnevad: Omadused jagunevad kolme kategooriasse:

1. Isiksus - positiivse enesekontseptsiooniga, puudub peidetud viha ja ärevus, emotsionaalselt turvaline, aktsepteeriv ja usaldusväärne.

2. Suhted teistega:

- õpetajal on rahuldavad suhted väljaspool kooli, siis ei teki vajadust õpilastega suhtlemisel rahuldada oma emotsionaalseid ja sotsiaalseid suhteid;

- õpetaja kohtleb teismelist õpilast, kellest peagi saab täiskasvanu, vastava respektiga;
- õpetajale peavad meeldima noored ja ta ei tohi olla nende suhtes liiga kriitiline;
- õpetaja peab olema teadlik teismeliste arengust, nende arenguülesannetest ja probleemidest;

3. Professionaalsus:

- õpetaja peab olema valmis pidevaks enesetäiendamiseks;
- õpetaja peab oskama õpilasi kaasa haarata, täiendama oma õpetamismeetodeid ja vahendeid, täiendama teadmisi oma erialast.

Kõiv, K.(2006) soovitab efektiivseks kiusamisvastaseks sekkumiseks kogu kooli tasandil järgnevat:

- Lähtuda tuleks faktidest, mitte kiusamisega seotud müütidest.
- Agressiivsesse käitumisse s.h. kiusamisse tuleb suhtuda taunivalt – agressiivset käitumist ei aktsepteerita.
- Ülekooliliste küsitluste läbiviimine, määramaks kindlaks kiusamise ulatust koolis.
- Koolis selgete käitumisreeglite kehtestamine, milles osalevad ka õpilased, need määratlevad kohase ja kohatu käitumise.
- Kiusajatele ja ohvritele nõustamise-, abisüsteemide ja sekkumismeetmete rakendamine. Meetmed haaravad viit valdkonda: käitumise modifitseerimine, enesekontroll, sotsiaalsed oskused, infoprotsessid ja kognitiivse perspektiivi võtmine.
- Kooli personali, lapsevanemate ja kogukonnaliikmete kaasamine sekkumisse.

Koolikiusamise uurijad on veendunud, et kõige tõhusamaks viisiks kiusamise likvideerimisele on kiusamisvastase tegevuskava rakendamine. Edu aluseks peavad olema kaasatud kõik kooliga seotud inimesed, kes siis osalevad kiusamist takistava programmi väljatöötamisel ning ellurakendamisel.

Sullivan, K jt(2004) poolt on kirja pandud kuue astmeline programm, mis hõlmab:

- info ja ekspertide arvamuste kogumine (tutvumine vastava kirjandusega, olemasolevate definitsioonidega ja kättesaadavate programmidega);
- asjasse puutuvate inimeste veenmine (koolidirektor, hoolekogu, koolijuhtkond, õpetajad, vanemad õpilased);
- arendusgrupi loomine kiusamisvastase programmi kavandamiseks (motiveeritud grupp, kes teab kuidas muutusi sisse viia);
- konkreetse tegevusjuhise koostamine(tegevusjuhise tuleb koostada nii, et

kiusamisvastast programmi saaks hakata juurutama);

- ellurakendamine (uuringud, konsulteerimine, teadvustamine, kiusamise määratluses kokkuleppimine, poliitika väljatöötamine, sekkumisviisid);
- hindamine (võimaldab kontrollida programmi edukust ja teha muutusi).

Sullivan,K jt.2004 leiavad, et oluline on kaasata võtmeisikud:

- koolidirektor – osutub võimalikuks kooli, kui terviku kaasamine.
- kooli hoolekogu – osutub väärtuslikuks kooli ja laiema üldsuse vahel
- kooli juhtkond – tagab avalikkusega suhtlemise
- kooli õpetajad - hõlbustavad kõikide osalejate kaasahaaramist
- vanemad õpilased – tagavad väikeste gruppide poolehoiu.

Strömpl jt.2007 uuringu kokkuvõttes on järgmine sõnum haridus- ja sotsiaalpoliitika kujundajatele:

Eesti kool ei erine teiste ühiskondade traditsioonilistest koolidest ja ka nendes kasutatavatest ühiskondliku struktuuri taasloomise viisidest.

Peamiseks ülesandeks oleks kogukonna loomine koolides. Väärtustamata on jäetud õpilased ja õpetajad, tegeldakse liiga suures määras ainult teadmiste andmisega. Probleemid ei peitu lastes, nende koduses kasvatuses ja mitte nende vanemates , vaid nendes tingimustes, mis last koolis vastu võtavad.

Avatus, rõõmsameelsus, õpilaste ja õpetajate heaolu on positiivselt mõeldes kooli maine mõjutajad. Vanematele on tähtis, et vajadusel oleks võimalus kontakteeruda õpetajaga, et toimiks kodu – kooli vaheline koostöö ja vanematega arvestatakse ka koolis (Holmberg-Kalenius,T 2009).

Kogukonnastumisele koolis saavad kaasa aidata koolisotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika. Senini on koolis eelkõige tegeldud probleemsete lastega, mitte aga koolikeskkonna tervendamise. Probleemide lahendamise asemel on tõrjutud probleemseid lapsi, mida rohkem inimesi enda ümber tõrjuda, seda vähem on suhetes usaldust ja rohkem suletust.

Turvalise kooli võti mitte välise formaalse kontrolli tugevdamises., vaid koolipere solidaarsustunde arendamises.

Õpilaste sooviks on koolis usalduslik suhe täiskasvanuga – oma õpetajaga.

Koolisotsiaaltöötaja ja -psühholoogi ülesandeks on toetada õpetajat suhetes lastega, laste lepitamisel ja laste probleemide lahendamisel.

Demokraatlikuks juhtimiseks koolis on vajalik arvestada kõikide koolipere liikmete kogemuste ja arvamustega. Tõsiselt tuleb tegelda koolisotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika kontseptsioonide välja töötamisega. (Strömpl, jt.2007).

Kiusamise lõpetamise seisukohalt on määravad hoiak ja emotsionaalne õhkkond. Kooli ja klassi emotsionaalse õhkkonna loomiseks on vajalikud aeg ja ressursid. Õppekavasse peaks lisama eraldi selle jaoks varutud aja. Heaolu seisukohast on tundeelu, selle kasv ja areng üks tähtsamaid valdkondi elus. Koolides kasvatatakse ja kasvavad lapsed, kelle tundeelu ei ole kontrolli all, teemat ei jõuta käsitleda ei kodus ega koolis. Rahuliku õhkkonna loomiseks ei ole alati vaja lisarahastamist, piisab asjade tähtsuse järjekorda seadmisest teisiti kui oli varem, jättes rohkem ruumi sellele, mis on tähtis (Holmberg-Kalenius, T.2009).

Metoodika

Uuritavad. Uurimustöö valimi moodustasid kolmest maakonnast: Tartumaalt, Valgamaalt ja Järvamaalt pärit üldhariduskoolide põhikoolide õpetajad.

Ankeet esitati täitmiseks kokku 65-le õpetajale, tagastati 54 ankeeti, seega kujunes vastamisprotsendiks 83%.

Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne.

Uurimuses osalenud õpetajate tööstaaz jagunes: alla 5 aasta – 1 õpetaja 2% uuritavatest; 5 -10 aastat – 20 õpetajat 37% uuritavatest; 10 – 20 aastat 2 õpetajat 4% uuritavatest ja üle 20 aasta – 31 õpetajat 57% uuritavatest.

Osales 51 naisõpetajat ja 3 meesõpetajat.

Mõõtevahendid. Mõõtevahendina kasutati ankeeti (Lisa 1). Küsimustiku koostas bakalaureuse töö tegija. Küsimustiku koostamisel toetuti Kõiv, K (2006) ja Sinijärv, M (2010) uuringutele. Kokku oli ankeedis 16 küsimust, mis jagunesid järgnevalt:

– Valikvastustega – 11 küsimust. Nendest kolme küsimuse puhul pidi vastaja andma oma hinnangud skaalal: Üldse mitte; Harva; Sageli; Väga sageli. Viie küsimuse puhul hinnangud skaalal: Nõustun täielikult; Pigem nõustun; Pigem ei nõustu; Üldse ei nõustu.

– Veel kolme küsimuse puhul paluti anda hinnang 6 pallisel skaalal: 1 – 6, (1- pole mõju; 6 - väga mõjus) ja (1-õpetaja ei vastuta; 6 - õpetaja on ainuvastutaja). Valikvastustega

küsimustes anti vastajatele lisaks võimalus lisada vastaja poolne nägemus.

– Avatud vastustega - 2 küsimust, kus esimeses küsitakse arvamust õpetaja vastutusest ja teises, kuidas oleks võimalik muuta koolikeskkonda turvalisemaks.

– 3 küsimust küsimustikus puudutasid taustandmeid.

Protseduur. Uurimus viidi läbi detsember 2012 ja jaanuar, veebruar 2013. Uurimuse läbiviimiseks paluti nõusolekut uuritavate koolide direktoritelt, õppealajuhatajatelt ja õpetajatelt.

Küsimused jaotati kinnistes ümbrikutes uuritavatele. Küsimustiku tagastamine toimus kokkulepitud ajal küsimustiku esitajale.

Teise võimalusena kasutati ka elektroonilist ankeeti, millele laekusid vastused samuti kokkulepitud ajaks.

Tulemused

Õpetajate poolt täheldatud vägivaldse käitumise intsidendid

Ülevaate saamiseks koolivägivalla esinemise sagedustest uuritavates koolides esitati õpetajatele valikvastustega küsimus vägivalla ilmingute kohta õpilaste omavahelistes suhetes.

Tabel 1. Õpetajate täheldused õpilaste omavahelisest vägivallast.

	Üldse mitte		Harva		Sageli (pea iga nädal)		Väga sageli (enam kui kord nädalas)	
	Vastanud õpetajad	%	Vastanud õpetajad	%	Vastanud õpetajad	%	Vastanud õpetajad	%
Jalaga löömist	8	15	19	35	20	37	7	13
Togimist			10	19	26	48	18	33
Peksmist n.n. kambaka tegemist	19	35	35	65				
Teiste õpilaste asjade rikkumist ja äravõtmist			27	50	21	39	6	11
Poiste omavahelist kaklust			31	57	23	43		
Tüdrukute omavahelist kaklust	29	54	25	46				

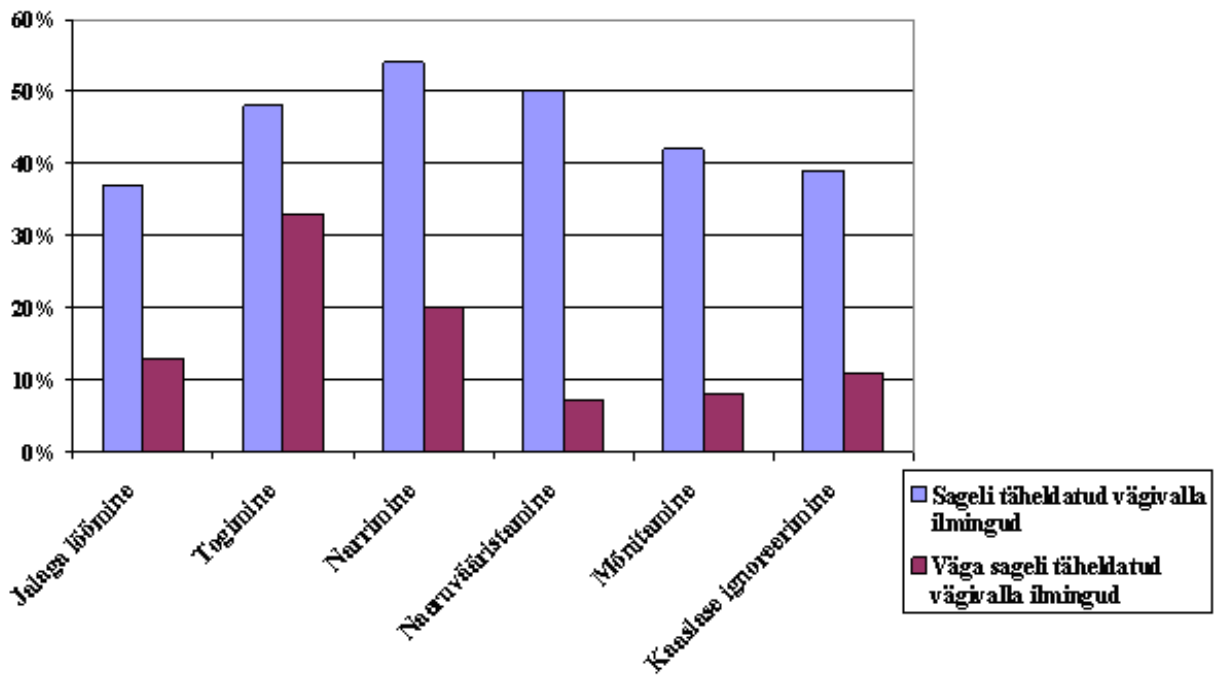
Soolist ahistamist	33	62	21	38				
Külmrelvaga ründamist	54	100						
Juustest kiskumist	32	59	18	34	4	7		
Narritamist			14	26	29	54	11	20
Naeruvääristamist			23	43	25	50	6	7
Ignoreerimist	7	13	20	37	19	35	8	15
Mõnitamist	3	6	24	44	23	42	4	8
Ähvardamist	11	20	23	42	19	36	1	2
Ähvardamist oma staatusega või positsiooniga	23	43	20	37	11	20		
Hirmutamist	17	31	20	37	15	28	2	4
Väljapressimist	24	44	28	52	2	4		

Tabelis nr. 1 välja toodud andmed näitavad, milliseid vägivaldse käitumise juhtumeid ja millise sagedusega õpetajad neid täheldavad. Enim on õpetajad (54 vastajat) täheldanud õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise järgnevaid aspekte (Joonis 1): narritamist 40 õpetajat (74%), togimist 44 õpetajat (81%), naeruvääristamist 31 õpetajat (57%), poiste omavahelist kaklust 23 õpetajat (43%).

Harva on täheldatud 54 vastaja poolt: peksmist nn kambaka tegemist 35 õpetajat (65%), teiste õpilaste asjade rikkumist 27 õpetajat (50%), väljapressimist 28 õpetajat (52%), mõnitamist 24 (44%).

Üldse ei ole 54-st vastajast järgnevaid aspekte täheldanud: tüdrukute omavahelist kaklust 29 õpetajat (54%), soolist ahistamist 33 õpetajat (62%), juustest kiskumist 32 õpetajat (59%).

54 ehk 100% õpetajatest ei ole olnud tunnistajaks külmrelvaga ründamisel.

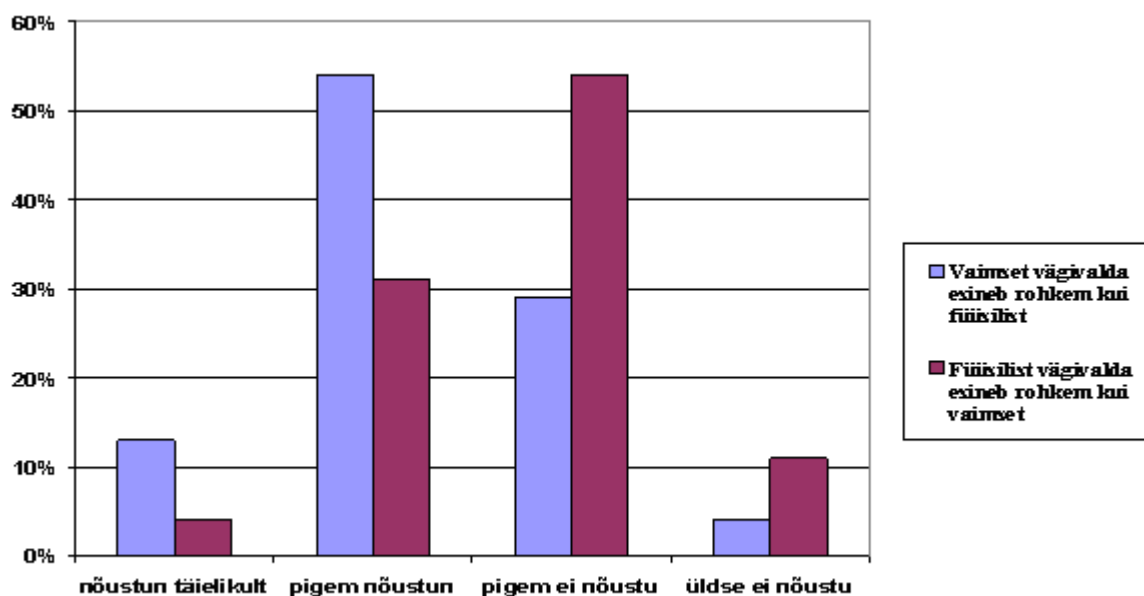
Joonis 1. Õpetajate poolt enim märgatud vägivaldse käitumise juhtumid

Tabel. 2 Füüsilise ja vaimse vägivalda ilmingute osakaal õpetajate arvates.

	Nõustun täielikult		Pigem nõustun		Pigem ei nõustu		Üldse ei nõustu	
	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%
Füüsilist vägivalda esineb rohkem kui vaimset vägivalda	2	4	17	31	29	54	6	11
Õpilaste omavaheline füüsiline vägivald on suurenenud			32	59	22	41		
Vaimset vägivalda esineb rohkem kui füüsilist vägivalda	7	13	29	54	16	29	2	4
Õpilaste omavaheline vaimne vägivald on suurenenud	10	18	30	56	14	26		

Tabelist nr. 2 nähtub, et füüsilise ja vaimse vägivalda ilmingute osakaal uuritavates koolides oli järgmine (joonis 2). Väitega, et vaimset vägivalda esineb rohkem kui füüsilist vägivalda,

nõustus 36 õpetajat (67%). 40 õpetajast (74%) nõustus, et õpilaste omavaheline väimne vägivald on suurenenud. Väitega, et füüsilist vägivalda esineb rohkem kui väimset vägivalda, nõustus 19 vastajat (35%) ja 35 õpetajat (65%) ei olnud sellega nõus.

Joonis 2. Õpetajate poolt märgatud füüsilise ja väimse vägivalda ilmingute osakaal.

Õpilaste vägivaldse käitumise põhjused õpetajate arvates.

Õpetajad peavad õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise peamisteks põhjusteks järgnevaid aspekte (tabel 3): kasvatusena kaasnevad valed väärtushinnangud – 54 vastajat (100%), tähelepanuvajadus – 49 vastajat (91%), suhtlemisprobleemid – 50 vastajat (93%), empaatiavõime puudumine – 46 vastajat (86%), väärkoheldud laps – 50 vastajat (91%), kõrge enesehinnang – 46 vastajat (85%) ja tõrjutust kaaslaste poolt 46 vastajat (85%).

Tabel 3. Õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise põhjused.

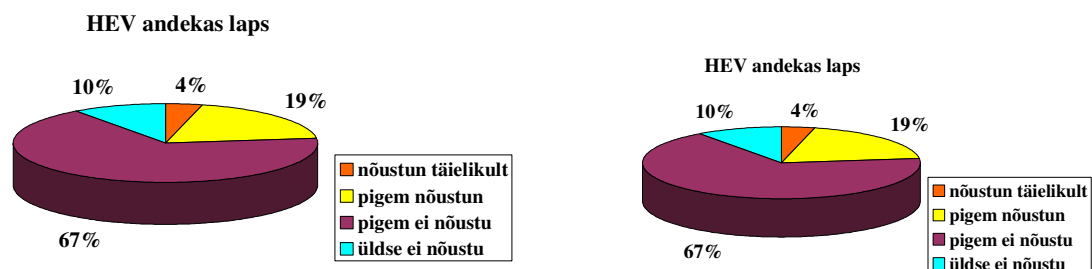
	Nõustun täielikult		Pigem nõustun		Pigem ei nõustu		Üldse ei nõustu	
	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%
Asotsiaalne kodu	9	17	26	48	19	35		
Poolik perekond	1	2	20	37	28	52	5	9
Väärkoheldud laps	19	35	31	56	4	9		
Kasvatusega kaasnevad valed väärtushinnangud	34	63	20	37				

Kõrge enesehinnang	17	31	29	54	8	15		
Madal enesehinnang	14	26	26	48	14	26		
Suhtlemisprobleemid	22	41	28	52	4	7		
Tõrjutus kaaslaste poolt	15	28	31	57	8	15		
Tähelepanuvajadus	26	48	23	43	5	9		
Empaatiavõime puudumine	17	32	29	54	8	14		
Meedia mõjutus	11	20	28	52	15	28		
Interneti mõjutus	9	17	29	54	16	29		
Nutitelefoni väärkasutus			22	41	29	54	3	5
Lihtsalt igavus	6	10	25	46	23	44		
HEV andekas laps	2	4	10	19	36	67	6	10
HEV õpiraskustega laps	4	7	30	56	17	31	3	6

Uuritavate arvates ei põhjusta vägivaldset käitumist järgnevad aspektid: poolik perekond - 33 vastajat (61%), samuti ei tingi õpetajate arvates õpilaste vägivaldset käitumist nutitelefoni väärkasutus - 32 vastajat (59%).

39 vastajat (72%) pidas veel ohtlikuks meedia ja 38 vastajat (71%) interneti mõju vägivaldse käitumise kujunemisel.

Küsimusele, kas hariduslik erivajadus võib olla põhjuseks õpilase vägivaldsele käitumisele, (Joonis 3) olid õpetajate arvamused järgmised: HEV andeka lapse puhul 67% 36 vastajat vastas „pigem ei nõustu“ ja 10%, 6 vastajat üldse ei nõustu“. Samas 19% 10 õpetajat vastas „pigem nõustun“ ja 4% 2 õpetajat „nõustun täielikult“.

Joonis nr.3 HEV koolivägivalda põhjustajana õpetajate arvates.

HEV õpiraskustega lapse puhul 30 õpetajat (56%) vastas „pigem nõustun“ ja 4 (7%) vastas „nõustun täielikult“. 17 (31%) „pigem ei nõustunud“ ja 3 (6%) „üldse ei nõustunud“.

Õpetajate sekkumistegevus õpilaste omavahelisse vägivaldsesse käitumisse

Tabel nr.4 Õpetajate reageering, olles tunnistajaks õpilaste omavahelisele vägivaldsele käitumisele.

	Üldse mitte		Harva		Sageli		Väga sageli	
	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%
Jääte rahulikuks	12	22	6	11	26	48	10	19
Tegutsete otsustavalt					32	59	22	41
Püüate tagada õpilaste turvalisuse					21	39	33	61
Sekkute olukorda					25	46	29	54
Rahustate osapooli					27	50	27	50
Selgitate reegleid					23	43	31	57
Kirjutate märkuse			27	50	27	50		
Kutsute sotsiaalpedagoogi või kooli psühholoogi	11	20	14	26	23	43	6	11
Kutsute politsei	29	54	24	44	1	2		
Teatate vanematele			11	20	30	55	13	25
Teatate juhtkonnale			19	36	23	42	12	22
Ignoreerite täielikult	54	100						
Tagate oma turvalisuse	13	24	17	31	14	26	10	19

Tabelist nr.4 selgub õpetajate reageering ja sekkumine, olles otseselt tunnistajaks õpilaste vägivaldsele käitumisele.

100% 54-st ankeedi täitnud õpetajast ei ignoreeri kunagi õpilastevahelist piiriületavat käitumist ja ka 100% õpetajatest (54) sekkub õpilaste omavahelisse vägivalda. Politsei kaasamist ei pea vajalikuks 53 õpetajat (98%).

Väitele „tagate oma turvalisuse“ olid vastused järgnevad: üldse mitte 30 vastajat (55%), ja 14 vastajat (26%) oli selle väitega nõus.

Õpetajate professionaalsetele oskustele viitavad tegevused saidid vastused järgnevalt:
 „Tegutsete otsustavalt“ - 54 õpetajat (100%); „Püüate tagate õpilaste turvalisuse“ - 54
 õpetajat (100%); „Rahustate osapooli“ - 54 õpetajat (100%).

Lahendused, mis kergendaksid õpetajate tööd ja aitaksid kaasa koolikeskkonna turvalisemaks muutmisele

Tabel nr.5 Õpetaja tööd raskendavad asjaolud.

	Nõustun täielikult		Pigem nõustun		Pigem ei nõustu		Üldse ei nõustu	
	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%
Koolis on puudus kvalifitseeritud spetsialistidest	11	20	14	26	25	46	4	8
Seadusandlus vajab muutmist	19	35	29	54	6	11		
Õpetajal on liiga suur töökoormus	31	57	20	37	3	6		
Õpetaja töötasu on väike	33	61	20	37	1	2		
Õpetajal on liiga palju kohustusi	38	70	13	24	3	6		
Puudus on probleemkohasest täiendkoolitusest	11	20	23	41	19	37	1	2
Vägivaldne õpilane vajab karmimat karistamist	18	33	20	37	14	26	2	4
Suurem vastutus lastevanematele	35	65	19	35				
Õppekava muutmine õpilase kesksmaks	18	33	26	48	10	19		

Õpetajate arvamused tööd raskendavatest asjaoludest selguvad tabelist nr. 5. Väitele, „Õpetajal on liiga palju kohustusi“ - nõustus 51 õpetajat (94%); „Õpetajal on liiga suur töökoormus“ - nõustus 51 õpetajat (94%); „Õpetaja töötasu on väike“ - nõustus 53 õpetajat (98%). Tähelepanu vääriavad on vastused väitele „Õppekava muutmine õpilase kesksmaks“, vastati: nõustun 44 õpetajat (81%), pigem ei nõustu 10 õpetajat (19%).

Tabel nr.6 Meetmed vägivaldselt käituvate õpilaste korralekutsumiseks

	Nõustun täielikult		Pigem nõustun		Pigem ei nõustu		Üldse ei nõustu	
	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%	Vastajate arv	%
Märkus e-koolis	23	43	19	35	12	22		
Vanemate koolikutsumine	25	46	27	50	2	4		
Koolist ajutine kõrvaldamine	15	28	30	56	9	16		
Sotsiaalpedagoogi nõustamine	28	52	26	48				
Psühholoogi nõustamine	28	52	26	48				
Ühiskondlik kasulik töö kooliruumes	18	33	26	48	10	19		
Essee kirjutamine (juhtumi põhine analüüs)	8	15	24	44	22	41		
Politsei kaasamine	18	33	27	50	9	17		

Tabeli nr.6 vastused selgitavad osalisi võimalusi kooliolukorra turvalisemaks muutmisel ja ka vägivaldsete mõjutamisel.

Mõjusateks meetmeteks vägivaldselt käituvate õpilaste korralekutsumiseks osutuvad 54 õpetaja arvates: sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi nõustamine – 54 vastajat (100%). Veel peeti mõjusaks vanemate koolikutsumist – 52 vastajat (96%), politsei kaasamist – 45 vastajat (83%). Tabeli nr. 6 väitele „koolist ajutine kõrvaldamine“ : 15 (28%) vastas nõustun täielikult ja 30 (56%) pigem nõustun, on küll võrdlemisi kõrge protsendi määraga, aga küsitlusele oli lisatud kolmel õpetajal kommentaarid, mis väärivad tähelepanu - „Koolist kõrvaldamine on küll kasulik klassile, aga kõrvaldatud õpilasele see eriliselt mõju ei avalda.“; „ Karistatud õpilase jaoks võib reaktsioon osutada hoopis vastupidiseks.“; „ Koolist kõrvaldatu naudib oma vaba aega.“.

Tabel nr. 7 Koolisisesed meetmed õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise ennetamisel.

1- pole mõju; 6 – väga mõjus.

piiramine kodus	16	30	23	43	12	22	3	5
Vägivalda sisaldavate filmide vaatamine TV-s	27	50	19	35	8	15		
Nutitelefonide kasutusaja piiramine koolis	24	44	23	43	7	13		

Tõuke õpilaste vägivaldsele käitumisele võib põhjustada ka sotsiaalmeedia mõju. Õpetajate, 46 (85%), arvates avaldab negatiivset mõju vägivalda sisaldavate filmide vaatamine TV-st. Piiranguid vajaks ka nutitelefonide kasutusaeg koolis – 47 vastajat (87%).

Tabel nr.9 Õpetajale pandud vastutuse määr koolivägivallaga toimetulekul.

1 – õpetaja ei vastuta; 6 – õpetaja on ainuvastutaja

1		2		3		4		5		6	
arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
						13	24	30	56	11	20

Tulemused tabelis nr.9 on õpetajate arvamused neile pandud vastutusest koolivägivallaga toimetulekul, 54-st õpetajast 41 (76%) arvab, et õpetaja on ainuvastutaja.

Tabel. nr. 10 Vastused avatud küsimusele: “ Milles seisneb õpetaja vastutus ”

Märksõnad	Vastajate arv	%
Turvalisuse tagamine	31	60
Ennetamine, märkamine	15	29
Reeglite selgitamine, probleemide lahendamine	6	11
Kokku	52	

Avatud küsimusele: “milles seisneb õpetaja vastutus?” vastas 54-st uuritavast 52 . 31-e õpetaja (60%) arvates seisneb nende vastutus õpilaste turvalisuse tagamisel. 15 (29%) õpetajat peab oma vastutuseks ennetustööd ja õpilaste märkamist.

Tabel nr.11 Vastused avatud küsimusele: “Kuidas saaksime muuta koolikeskkonna kõikidele õpilastele turvalisemaks?”

Märksõnad	Vastajate arv	%
-----------	---------------	---

Varajane märkamine, väärtushinnangute arendamine.	13	25
Tugispetsialistide kaasamine kooli, tugiteenused.,	23	45
Lapsevanemate ja õpilaste vastutuse suurendamine	15	30
Kokku	51	

Avatud küsimusele nr.16 vastas 54-st uuritavast 51. Tabeli nr.11 põhjal võib väita, et 23 (45%) õpetajatest peab koolikeskkonna kõikidele õpilastele turvaliseks muutmisel vajalikuks tugispetsialistide kaasamist kooli. Arvestada tuleks ka lapsevanemate ja õpilaste vastutuse suurendamist 15 (30%) vastajat.

Arutelu

Uurimus võimaldab saada teavet õpetajate kokkupuudetest koolivägivalla erinevate aspektidega kolmes maakonnas. Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada sellega, et vastajate sihtrühm oli väikesearvuline, vaid 54 õpetajat.

Analüüsidest uurimuses saadud vastuseid, selgus, et õpetajate täheldused õpilaste omavahelisest vägivaldsest käitumisest on erinevates maakondades asuvates koolides üsna ühtsed. Nii valikvastustega kui ka avatud vastustega küsimuste puhul sisulisi erinevusi ei esinenud.

Esimesele uurimisküsimusele: „*Milliseid vägivaldse käitumise juhtumeid ja millise sagedusega õpetajad täheldavad?*“, saadud valikvastuste analüüsist selgus, et enim on õpetajad täheldanud õpilaste omavahelistes suhetes, togimist 44 õpetajat (81%), jalaga löömist 27 (50%), ja poiste omavahelist kaklust 23 õpetajat (43%), need on sagedamini esinevad vägivalla intsidendid õpilaste vahel ja neid on ka kergem märgata.

Õpilastele tehtud uuringutes (Strömpl, J. jt. 2007) liigitavad lapsed ise togimise, jalaga löömise ja poiste omavahelise kakluse füüsilise vägivalla hulka. Lapse leiavad, et füüsiline vägivald on õpetajate poolt sagedamini märgatav.

Käesoleva uuringu tulemuste põhjal võib öelda, et õpetajatel ei jää täheldamata ka õpilaste poolt vaimseks vägivallaks liigitatud intsidendid, mida täheldati järgnevalt: narritamine 30 (54%), naeruvääristamine 31 (57%), ignoreerimine 27 (50%), mõnitamine 27 (50%).

Vägivald õpilaste omavahelistes suhetes on sagenenud ja muutunud tõsisemaks. Uurimisküsimus nr. 2 „*Milline on õpetajate poolt märgatud füüsilise ja vaimse vägivalla*

ilmingute osakaal õpilaste vägivaldse käitumise juhtumites?“ saab järgneva vastuse: 36 õpetajat (67%) arvab, et vaimse vägivalga ilminguid on rohkem kui füüsilise vägivalga ilminguid. 40 õpetajat (74%) leiab oma tähelduste põhjal, et õpilaste omavaheline vaimne vägivald on suurenenud. Märkimata ei saa jätta 32 õpetaja (59%) arvamust, et õpilaste omavahelistes suhetes on suurenenud ka füüsiline vägivald.

Vägivaldse käitumise ühest põhjust ei saa esile tuua, pigem on see mitme põhjuse koond.

Lapsed tulevad kooli igapäev oma kodust, erinevast sotsiaalsest keskkonnast. Lastes on juurdunud oma pere mudel, erinevad sotsiaalsed eeskujud ja väärtushinnangud.

Väärtustel on inimtegevuses kahesugune roll: need integreerivad inimese sotsiaalsesse keskkonda ja neil on suunav iseloom, väärtuste alusel antakse hinnang ühe või teise nähtuse, tegevuse vajalikkuse ja tähenduse kohta. (Tuulik, M 2006)

Küsimusele „*Mida peavad õpetajad õpilaste vägivaldse käitumise põhjusteks?*“ (3. uurimisküsimus), antud vastuste analüüsist selgub, et õpetajate arvates on vägivaldse käitumise peamised põhjused kasvatuses kaasnevad valed väärtushinnangud 54 (100%), tähelepanuvajadus 49 (91%), suhtlemisprobleemid 50 (93%) ja empaatiavõime puudumine 46 (86%).

Puudulikud peresuhted võivad halvendada suhteid eakaaslastega ja täiskasvanutega, tekitada lapsele emotsionaalseid probleeme (Trave & Kallas 2007).

Poolikust perekonnast - vastajaid 33 (61%), või asotsiaalsest perekonnast - vastajaid 19 (35%) pärit lapsel ei pruugi olla vägivaldset käitumist, kui ta on kodust kaasa saanud õiged väärtushinnangud ja sotsiaalsed oskused.

Meedia 39 (72%) õpetaja ja interneti 38 (71%) õpetaja arvates, lihtne kättesaadavus ja täiskasvanute minimaalne kontroll selles valdkonnas, võib anda tuge laste omavaheliseks vägivaldseks käitumiseks.

Koolis õpib erineva edukusega lapsi, on andekaid, keskpäraste võimetega ja ka õpiraskustega. Kas hariduslikud erivajadused võivad põhjustada õpilase vägivaldset käitumist?

42 õpetajat (77%) ei nõustunud sellega, et andekas õpilane võib vägivaldselt käituda, samas hariduslike erivajadustega õpiraskustega lapse puhul 34 õpetajat (63%) nõustus ja 20 õpetajat (37%) ei nõustunud, et õpiraskused võivad olla vägivaldse käitumise põhjuseks.

Õpetajate arvamused sellisel määral on täiesti mõistetavad, andekas laps, just „tänu“ oma andekusele, oskab jääda vähem märgatavaks kui seda õpiraskustega laps.

Projekti „Koolitugi“ (Tamm & Leino 2008) raames tehtud uuringutes on õpetajad ise väitnud, et neil puudub oskus töötada erivajadustega lastega. Õpetajad vajavad täiendõpet nii sotsiaal- kui eripedagoogika valdkonnas, sest muutunud on ajad ja ka õpilased.

Minu uurimustöö neljandale küsimusele „*Milliseid võimalusi eelistavad õpetajad vägivallatsete mõjutamiseks?*“, soovisin vastuseid, mis toetuksid õpetajate praktilistele kogemustele. Oma isiklikele kogemustele toetudes julgen väita, et praktika ja teooria koosõetuna annavad enamikel juhtudel soovitud tulemust.

Vägivaldselt käituvate õpilaste korralekutsumisel on abi kooli sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi nõustamisest 54 (100%). Seda on võimalik rakendada koolides, kus need tugisikud on olemas. Paljudes koolides, eriti väiksemates maakoolides, neid ametikohti ei ole, või on siis üks spetsialist mitme kooli peale.

Mõjus vahend on ka lapsevanema teavitamine tema lapse piiriületavast käitumisest. Lapsevanemaga suhtlemine on üle läinud e-kooli. 42 õpetajat (78%) peab mõjusaks märkuse kirjutamist e-kooli. 22% õpetajatest (12), aga ei nõustunud sellega. Lapsevanemat võib ja peabki teavitama, aga pidevalt probleemse käitumisega laste puhul sellest suurt abi ei ole, enamik nende laste vanematest ei tahagi teada oma vastutuse määra. Õpetajad, 54 (100%) (tabel nr.5), toetudes oma praktilistele kogemustele, väidavad, et vanematel peaks olema suurem vastutus oma laste eest.

Käesolevas uuringus osalenud õpetajatest 35 (61%) tunneb puudust sellistest probleemkohastest täiendkoolitustest, millest oleks ka praktilist abi vägivallatsete mõjutamisel ja korralekutsumisel.

Sama probleem kajastub ka Sinijärv, M.(2010) uuringus, et koolides on küll läbi viidud koolitusi vägivallaga toimetulekuks, aga need ei anna alati õpetajatele praktilisi oskusi ja kursusel osalejatele tundub, et mõnikord korraldatakse neid n.ö. „linnukeste pärast“. Järelikult on osad koolitused pealiskaudsed või elu- ja teemavõõrad ja sellistel koolitustel viibimine raiskab niigi nappi aega.

Õpilaste vägivaldse käitumise ennetamiseks on võimalik rakendada mõningaid koolisiseseid meetmeid. 87% (47) vastanutest pidas mõjusaks tugispetsialistide olemasolu koolis, samuti koostööd noorsoopolitseiga (85%) 45.

43 õpetajat (80%) vastanuist, peavad kasvatamisel tulemuslikuks õpilastel efektiivsete sotsiaalsete oskuste arendamist ja 42 õpetajat ehk 78% vastavaid teemapäevi koolis. Nii kinnitavad ka meie uuringutes saadud tulemused varasemates uuringutes (Kõiv, K. 2008) esile toodut.

Koostöös koduga oleks vajalik piirata sotsiaalmeedia kasutusaega. 85% 46 õpetajatest on nõus, et vägivalda sisaldavate filmide vaatamine soodustab õpilaste vägivaldset käitumist.

Eestis tehtud uuring näitas, et 45% lastest õigustab telepildis nähtud vägivallatsejaid. Naerma ajas vägivald iga kolmanda ja 1,5% tundis vajadust ise kakelda. Kui vanemad leiavad aja ja suudavad analüüsida nähtut koos lapsega ei pruugi nähtud vägivallatsemine teles tingida lapse vägivaldset käitumist (Aavik, A. 2012).

Kooliga otseselt mitteseonduvatelt inimestelt ja meediast kuulub pidevalt, et õpetajad ignoreerivad õpilaste omavahelist vägivaldset käitumist. Sellise suhtumise põhjal võiks järeldada, et õpetajaid ei huvita üldse õpilaste ja koolikeskkonna turvalisus. Analüüsides oma uurimustöö viimast küsimust: „ *Milliseid võimalusi peavad õpetajad tulemuslikemaks, et muuta koolikeskkond turvalisemaks?*“ (küsimus nr.5), saadud vastuste põhjal võib küll väita hoopis vastupidist, selgus, et vastanutest 54 (100%), olles tunnistajateks õpilaste omavahelisele vägivaldsele käitumisel, ei ignoreeri kunagi seda intsidenti. Kuidas siis õpetajad käituvad, olles otseselt tunnistajaks õpilaste omavahelisele vägivallale? Õpetajad sekkuvad, tegutsevad otsustavalt, püüdes sealjuures eelkõige (54 100%) tagada õpilaste turvalisuse.

Otsese sekkumistegevuse hulka kuulub õpetajate arvates veel osapoolte rahustamine 54 (100%), reeglite selgitamine 54 (100%), järgneb märkuse kirjutamine, vanematele ja juhtkonnale teatamine.

Üllatas õpetajate arvamus oma turvalisuse tagamisest - rohkem kui pooled õpetajatest mõtlesid sellele harva. Selline arvamus viitab veelkord, et vajalikud on asjakohased täiendkoolitused, sest kui õpetaja ei pea tähtsaks oma turvalisuse tagamist, ei ole ta alati võimeline lahendama tekkinud intsidente kõikidele osapooltele rahuldavalt.

Õpetajad peavad olema lapsi täis klassiruumis iga päev, suhtlema stressi tekitavate lapsevanematega, administratsiooniga jt., võivad saada suhteliselt vähe palka, vaatama, et õpilased alluksid reeglitele, seega pole mingi ime, et paljud võivad tunda end läbipõlenuna.(Aavik, A. 2012)

Käesolevas uuringus osalenud õpetajad pidasid oma tööd raskendavateks asjaoludeks seda, et neil on liiga palju kohustusi 51 (94%), liiga suur töökoormus 51 (94%) ja lisaks veel väike töötasu 53 (98%).

Õpetajate arvates peaks lastevanematel olema suurem vastutus oma laste käitumise ja suhtlemise eest 54 (100%).

Õpetajatega viiakse läbi koolitusi aktuaalsetel teemadel, aga ühest vastus probleemide lahendamiseks ei anna keegi.

Kõiv, K (2008) uuringust võib lugeda, et ühtegi maagilist vastust ei eksisteeri ning kiusamisvastase võitluse võti on koostöös ja kaasamises.

Ka käesolevas uurimuses osalenud õpetajad arvavad, et neile on pandud liiga suur vastutus vägivaldselt käituvate õpilastega toimetulekuks. Nad tunnevad ennast 41 (76%) ainuvastutajana

Avatud küsimusele: "Milles seisneb õpetaja vastutus?", leiab 60% (31) vastajat, et nende vastutus seisneb turvatunde tagamises.

Turvatunde tagamine on lai mõiste, siia alla ei kuulu ainult lapse füüsiliselt haiget saamine.

Kõiv, K.(2008) leiab, et turvalise koolikeskkonna tagab mitte ainult see, et esineb vähe koolivägivalda, vaid ka see, et prosotsiaalne käitumine on iseloomulik kõikidele inimestele koolis nende omavahelistes suhetes.

Turvatunde tagamise alla kuulub kogu koolikeskkonna turvaliseks muutmise – see, et just iga koolis õppiv laps on märgatav, ja iga laps, vaatamata tema individuaalsetele eripäradele, saab areneda võrdväärsetel alustel, et omandada koolis sotsiaalseid- ja akadeemilisi oskusi, peab koolikeskkond olema õpilasele turvaline. Kokkuvõtvalt võib uuritavate poolt antud vastustest järeldada: Turvalise koolikeskkonna loomiseks peab toimuma varajane märkamise ja väärtushinnangute arendamine 13 (25%), on vajalik tugispetsialistide kaasamine ja tugiteenuste osutamine 23 (45%) ja kindlasti tuleb suurendada lapsevanemate ja õpilaste vastutust 15 (30%).

Käesoleva uurimistöö tulemusi analüüsid, jäi üsna mitmest kohast silma märksõnana - „tugispetsialistid“.

Iseenesestki on mõistetav, et tugispetsialistid on koolis väga vajalikud, toetamaks õpetajaid nende igapäevases töös, kasutamaks oma kvalifikatsiooni käitumisprobleemide lahendamisel. Kuid ka tugispetsialistid üksi ei saa tagada kõikidele õpilastele turvalist kooli.

Vajalik on kogu kogukonna, kuhu kuuluvad õpetajad, juhtkond, lapsevanemad ja kohalik omavalitsus, sisutihedat koostööd. Skeptikuna kaheldes: „ Kas sellestki veel aitab?“

Lõpetaksin arutelu ühe kogenud õpetaja uurimusküsimustikku kirjutatud kommentaariga: „ See, kes suudab tagada turvalise koolikeskkonna kõikidele võrdselt, on väärt Nobeli preemiat.“

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Külli Altement

04.05.2013

Kasutatud kirjandus

Astor, R. A. (1995). School Violence: A Blueprint for Elementary School Interventions, *Social Work in Education* 17, 21 – 30.

Astor, R. A., Meyer, H.A., Behre, W.J. (1999) „Unowned places and times: maps and interviews about violence in high schools, „*American Educational Research Journal*, 36: 3 – 42

Aavik, A. (2012). Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis ja õpetajate toimetulek. E-kursuse materjalid. Tartu Ülikool./ <http://hdl.handle.net/10062/25450>

Gumpel, T. P. & Meadan, H. (2000). Children's perceptions of school-based violence, *British Journal of Educational Psychology* 70, 391 – 404.

Hazler, R. J., Mileer, D. L., Carney, J. V., Green, S. (2001). Adult Recognition of School Bullying Situations, *Educational Research* 43, 133 – 146.

Holmberg – Kalenius, T. (2009). Elu pärast koolikiusamist. Tallinna Raamatutrükikoda.

Kadajas, T. (2001). Koolisotsiaaltöö käsiraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kõiv, K. (2001). Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik. Koostaja ja toimetaja Kristi Kõiv. Tartu.

Kõiv, K. (2001) Sotsiaalsete oskuste treening antisotsiaalse käitumisega noorukite kohtlemisel institutsioonis. Rmt: K.Kõiv (toim), Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik. Tartu, OÜ Vali Press.

Kõiv, K. (2002) Koolikiusamine ja -vägivald, *Haridus* 6, 49 – 50.

Kõiv, K. (2003). Sotsiaalsete oskuste treeningust osavõtnute sotsiomeetrilise staatuse muutmine. Rmt: K. Kõiv (toim), Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik IV. Tartu, OÜ Vali Press.

Kõiv, K. (2006). Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu, OÜ Vali Press.

Kõiv, K. (2008). Ennetus grupi tasandil: võitlus koolivägivallaga.
www.Lastekaitseliit.ee/public/Ennetus_klassi_tasand_Kristi_Kõiv_08.pdf. (külastatud 04.01.2013)

Leino, M. (1996). Kiusaja võitleb võimupärast klassis, Eesti Päevaleht 11.09.

Leino, M. (2002). Sotsiaalsed probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. Tallinn, TPÜ Kirjastus.

Leppik, P. (2008). Õpetajatöö psühholoogilisi probleeme. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Naarits, T. (2006). Koolivägivald – mis? kes? miks? Ajakava oktoober 2006, nr 94.

Naruskov, K. (2008). Küberkiusamine: kiusamiskäitumise peidus pool, Haridus 6, 11 – 13.

Schäfer, M. & Korn, S. (2003). Germani: Numerous programmes – no scientific proof. In P. K. Smith (Ed.), Violence in school: The response in Europe. London and New York: RoutledgeFalmer, 100 – 115.

Sinijärv, M. (2010). Õpetajate hinnangud ja stressireaktsioonid koolivägivallale Lõuna – Eesti üldhariduskoolide näitel. Publitseerimata magistritöö. Sotsiaal- ja haridusteaduskond. Tartu Ülikool.

Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., Šahverdov – Žarkovski, B. (2007). Eesti teismeliste vägivaldatõlgendused. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 3/2007, Sotsiaalministeerium.

Sullivan, K., Cleary, M., Sullivan, G. (2004). Koolikiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla. AS Atlex

Tamm, M. & Leino, M. (2008). Koolitugi. Tallinn: AS Aktaprint.

Trave, K. & Kallas, E. (2007). Koolivägivald ja emotsioonid, Õpetajate Leht 5. 10. 07.

Tuulik, M. (2006). Kõlbeline kasvatus. OÜ Vali Press

Lisad**KÜSIMUSTIK**

Lp õpetaja

Olen Külli Altement, õpin Tartu AÜ Bakalaureuse õppes eripedagoogikat. Palun Teil vastata küsimustikule, millega kogutava materjali põhjal saab valmima lõputöö.

Koolikiusamine ja mitmete õpilaste vägivaldse käitumise probleemid on leidnud arvukalt uurimist, siiski on temaatika jätkuvalt aktuaalne. Käesolevas uurimuses keskendun õpetajate professionaalsetele oskustele märgata ja reageerida õpilaste suhtluses ilmnevale piiriületavale käitumisele.

Küsitlus on anonüümne ja vastamine võtab aega kuni 20 minutit.

1.Olete:naine mees **2.Teie pedagoogiline tööstaaž**Tööstaaž alla 5 aasta Tööstaaž 5 – 10 aastat Tööstaaž 10 – 20 aastat Tööstaaž rohkem kui 20 aastat **Teie kommentaar**

.....

3Teie praegune amet.....

.....

4.Millisel määral olete täheldanud järgnevaid vägivalla ilminguid õpilaste omavahelistes suhetes?

Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie arvates õigesse lahtrisse.

	Üldse mitte	Harva	Sageli (pea iga nädal)	Väga sageli (enam kui kord nädalas)
Jalaga löömist				
Togimist				
Peksmist, ka n.n. kambaka tegemist				
Teise õpilase asjade rikkumist ja äravõtmist				
Käperdamist				
Poiste omavahelist kaklust				

Tüdrukute omavahelist kaklust				
Soolist ahistamist				
Külmrelvaga ründamist				
Juustest kiskumist				
Narritamist				
Naeruvääristamist				
Ignoreerimist				
Mõnitamist				
Ähvardamist				
Hirmutamist				
Väljapressimist				

Teie kommentaar.....

5. Kuidas nõustute alljärgnevate väidetega? Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie arvates õigesse lahtrisse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Füüsilist vägivalda esineb rohkem, kui vaimset vägivalda				
Õpilaste omavaheline füüsiline vägivald on suurenenud				
Vaimset vägivalda esineb rohkem, kui füüsilist vägivalda				
Õpilaste omavaheline vaimne vägivald on suurenenud				

6. Millised on Teie arvates õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise peamised põhjused?

Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie arvates õigesse lahtrisse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Asotsiaalne kodu				
Poolik perekond				
Väärkoheldud laps				
Kasvatusega kaasnenud valed väärtushinnangud				
Kõrge enesehinnang				
Madal enesehinnang				
Suhtlemisprobleemid				
Tõrjutus kaaslaste poolt				
Tähelepanuvajadus				
Kiusamine õpetajate poolt				
Empaatiavõime puudumine				
Meedia mõjutus				
Interneti mõjutus				
Nutitelefoni väärkasutus				
Lihtsalt igavus				
HEV andekas laps				
HEV õpiraskustega laps				

Teie kommentaar.....

7. Kuivõrd Te nõustute järgnevate koolisiseste meetmete tulemuslikkuses õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise ennetamisel? Hinnake vastuse määra skaalal 1 – 6 , tehes X vastavasse lahtrisse (1 – pole mõju; 6 – väga mõjus).

	1	2	3	4	5	6
Õpilaste efektiivsete sotsiaalsete oskuste arendamine						
Õppetööd reguleerivad reeglid ja normid						
Tugiõpilaste olemasolu (laste omavaheline toetussüsteem)						
Kooliolukorra kaardistamine (küsitlused)						
Teemapäevad koolis (arutelud õpilastega)						

Videovalve koolis						
Turvatöötaja koolis						
Tugispetsialistid koolis						
Koostöö noorsoopolitseiga						

Mida soovite lisada?

.....

8. Kuivõrd Te nõustute järgnevate koduga koostöös rakendatavate meetmete tulemuslikkuses õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise ennetamisel. Hinnake vastuse määra skaalal 1 – 6, tehes X vastavasse lahtrisse. (1 – pole mõju; 6 – väga mõjus)

	1	2	3	4	5	6
Lastevanemate koolitamine						
Küsitlused lastevanematele						
Teemapäevad koolis						

Mida soovite lisada?

.....

.....

9. Kuidas Te nõustute järgnevate sotsiaalmeedia kasutuse piirangutega õpilaste omavahelise vägivaldse käitumise ennetamiseks. Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie arvates õigesse lahtrisse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Interneti kasutuse piiramine kodus				
Vägivalda sisaldavate filmide vaatamine TV-s.				
Nutitelefoni kasutusaja piiramine koolis				

10. Kuidas reageerite, olles otseselt tunnistajaks õpilaste omavahelisele vägivallale. Kas Teie tavaliselt.....? Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie arvates õigesse lahtrisse?

	Üldse mitte	Harva	Sageli	Väga sageli
Jääte rahulikuks				

Tegutsete otsustavalt				
Püüate tagada õpilaste turvalisuse				
Sekkute olukorda				
Rahustate osapooli				
Selgitate reegleid				
Kirjutate märkuse				
Kutsute sotsiaalpedagoogi või kooli psühholoogi				
Kutsute politsei				
Teatate vanematele				
Teatate juhtkonnale				
Ignoreerite täielikult				
Tagate oma turvalisuse				

11. Kuivõrd Teie arvates on õpetajale pandud vastutus koolivägivallaga toimetulekuks? Hinnake vastutuse määra skaalal 1 – 6, tehes X vastavasse lahtrisse (1 – õpetaja ei vastuta; 6 – õpetaja on ainuvastutaja)

1	2	3	4	5	6

12. Palun Teie kommentaari küsimusele: Milles seisneb õpetaja vastutus?.....

.....

13. Kuivõrd nõustute järgnevate väidetega, toetamaks õpetajat märkamisel, ennetamisel ja sekkumisel õpilaste omavahelises suhtluses ilmnevale vägivallale. Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie meelest õigesse lahtrisse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Koolis on puudus kvalifitseeritud spetsialistidest				
Seadusandlus vajab muutmist				
Õpetajal on liiga suur töökoormus				
Õpetaja töötasu on väike				
Õpetajal on liiga palju kohustusi				
Puudus on probleemikohastest täiendkoolitustest				
Vägivaldne õpilane vajab karmimat karistamist				
Suurem vastutus lastevanematele				
Õppekava muutmine õpilase kesksmaks				

14. Kuivõrd olete nõus alljärgnevate väidete mõjususega vägivaldselt käituvate õpilaste korralekutsumiseks? Palun vastake igale küsimusele, tehes X Teie meelest õigesse lahtrisse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Märkus e-koolis				
Vanemate koolikutsumine				
Koolist ajutine kõrvaldamine				
Sotsiaalpedagoogi nõustamine				
Psühholoogi nõustamine				
Ühiskasulik töö kooliruumes				
Essee kirjutamine (juhtumi põhine analüüs)				
Politsei kaasamine				

15. Kuidas saaksime muuta koolikeskkonna kõikidele õpilastele senisest turvalisemaks?

TÄNAN NÄHTUD VAEVA EEST!

Külli Altement

kyllialtement@hotmail.ee

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Külli Altement

09. 04. 1957

- annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Õpetajate tähelepanekud vägivallailmingutest õpilaste suhetes“ ,

mille juhendaja on Ants Reinmaa,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 13. 05. 2013